levert geen verkleining maar juist vergroting van het aantal problemen op. Maar niet daarop wilden wij nu de nadruk leggen. **Wetenschap is het onzekere omdat al onze wetenschappelijke kennis slechts een historisch betrekkelijke theoretische zekerheid heeft** — hier zijn we kinderen van onze tijd die met bepaalde problemen worstelen en bepaalde oplossingen geven totdat onze opvolgers zullen komen om aan te tonen dat onze probleemstellingen onjuist waren, dat onze oplossingen maar heel betrekkelijk waren en een grondige revisie noodzakelijk is, — evenals wij dat gedaan hebben ten aanzien van de problemen en oplossingen van onze voorgangers [15]). Wetenschappelijke werken zijn spoedig verouderd, onnut geworden, alleen goed voor de historicus die zich in zijn wetenschap richt op hetgeen mensen vroeger dachten en zeiden en meenden. „Het is al ijdelheid", ons wetenschappelijk werk — wie zal de man van wetenschap met al zijn inzicht en doorzicht nog gedenken indien hij gestorven is? Wat is er over van al de wijsheid van een Mozes, van een Daniël, hun studiën in de wetenschap hunner eeuw. Wat bleef er over van al de kennis die de Middeleeuwers bezaten, en van de grote geleerden der renaissance, van..... al dat werk van ernstige onderzoekers in de loop der eeuwen. Vergeeld en dik onder het stof en tot geen ander nut dan om problemen te bieden aan de historicus, wiens inzichten al evenzo van voorbijgaande aard zijn.

Dit alles is evenzeer waar voor christelijke als voor niet-christelijke wetenschap. Ook ons wetenschappelijk denken is feilbaar, ook wij slaan de bal vaak heel erg mis, ook ons werk is steeds voor herziening vatbaar — zoals ook wij vaak het werk van onze voorgangers soms sterk moeten herzien en soms zelfs zonder meer hun probleemstellingen als verkeerd moeten verwerpen.

Daarom, laten wij het ons allen goed realiseren: onze wetenschap en al haar resultaten is onzeker, feilbaar, geen vast fundament om op te bouwen. Onzeker zijn immers de theorie van Einstein, onze mening over de renaissance, over de economische wetmatigheden, historicale theorieën van een Toynbee, de inzichten van de moderne psychologie, onze opvattingen over de verhouding van klassicisme en romantiek, de wetenschap omtrent de praehistorische mens, over de geologische wording, opbouw van onze aarde, de kennis van de opbouw der atomen, ons begrip van de wijze waarop de overerving van eigenschappen van ouderpaar op kind tot stand komt, onze theorieën over de verhouding van religie en geloof tot cultuur en kunst, onze meningen over de invloed van het economisch bestel op de cultuur..... ach, iedere wetenschappelijke mening is een voorlopige en ook de meest zeker schijnende en best gefundeerde theorie kan vandaag of morgen op goede gronden bestreden worden. We denken hierbij b.v. aan de gemene gratie theorieën, welke toch de schijn van vanzelfsprekendheid bezaten.....

Laten we daarom de wetenschap op haar plaats laten en haar vooral nooit overschatten, menende dat zij ons het richtsnoer voor ons handelen geven moet en de weg moet wijzen, dat zij kapitein en stuurman zou zijn in het leven van Gods volk. Onze richtsnoer en vastheid vinden we niet in onze wetenschap, al zou die nog zo bloeiend zijn, neen, die vinden we in de Schrift en in het verstaan en onderkennen van de werkelijkheid om ons heen bij het licht van de Schrift.

Wij moeten in de eerste plaats begeren wijs te zijn omdat we roemen kunnen dat we God kennen [16]), wij moeten nuchter zijn en waken, letten op de tekenen des tijds — dat is het gebeuren van alle dag bezien en toetsen aan het Woord des Heren. Wij moeten ons zelf kennen en de situatie waarin wij verkeren: als er zonden onder ons zijn is dat toch niet een theorie en zich tot de HERE bekeren is toch niet zonder meer het gaan aanhangen van een andere opvatting of beschouwing.

Er is geen wetenschap die ons leren kan b.v. dat er kerkverval is, dat reformatie noodzakelijk is, dat een bepaalde kerk een valse kerk is — daartoe hebben we ons onder de tucht van Gods Woord te plaatsen: „Weest niet onverstandig maar poogt te verstaan wat de wil des Heren is", zo staat er geschreven [17]). Hier is niet allereerst de eis gesteld dat wij ingewikkelde boeken zouden lezen of theorieën zouden bouwen, — al kan het voor de man van wetenschap er wel eens mee samengaan.

Als wij menen dat wij, als wij in wijsheid en inzicht in de situatie van de dag en wat de wil Gods is willen toenemen, betere theorieën moeten bouwen, een breder terrein aan wetenschappelijk onderzoek moeten onderwerpen en dat wij het van onze activiteit op dit gebied in de eerste plaats moeten verwachten, zullen wij verkeerd uitkomen — het einde is dat wij stenen voor brood ontvangen en dat wij steeds minder weten, steeds minder zekerheden hebben. Want wij hebben dan ons heil en onze zekerheid gezocht in het onzekere, de wetenschap.

Dit geldt voor alle wetenschappelijk onderzoek en alle theorie. Ook voor de theologie. Een kennen van de Schrift, een gelovig verstaan van Gods Woord is de basis van iedere goede theologie, evenals van iedere andere goede wetenschap. Want als wij menen dat de zaken andersom liggen en dat wij de Schriften pas kunnen verstaan indien onze theologie goed is, bedriegen wij onszelf en draaien wij de zaken om: het zekere willen wij dan funderen in het onzekere, het onzekere wordt dan de toetssteen voor het zekere, menselijke wijsheid en inzicht moet dan licht verschaffen in zaken waarin God de mens helder en duidelijk gezegd heeft hoe het is en wat Hij eist.

Ik hoef hier niet voor onderschatting der wetenschap te waarschuwen — als er een gevaar is dat onder ons thans niet dreigt is het wel dit! — Want het theoretiseren en het wetenschappelijk redeneren is ons vlees en bloed geworden, zo, dat wij het soms nauwelijks meer merken als we daar mee bezig zijn — dat we werken met theorieën inplaats van met zekerheden, dat we over abstracties praten inplaats over werkelijk concrete zaken. En hoe zou het ook anders kunnen na zoveel jaren dat vooral onder de „intelligentia" de wetenschap al te zeer de toon aangaf, dat men zo groot vertrouwen had in de wetenschap dat daarin alle wijsheid gezocht werd.

Indien u nog mocht menen van niet, laat ons dan luisteren naar het volgende citaat uit een van de eerste „Reformaties" uit het jaar 1920: „Het kan ..... niet worden geloochend dat mede tengevolge van de triomphen der wetenschap..... de horizont der openbaring tot veel breder diepte is verwijd..... Ik wijs erop dat de natuurwetenschap ons meer licht geeft in de geschiedenis van de schepping, dat de kennistheoretische wijsbegeerte ons materiaal geeft tot dieper inzicht in het wezen des geloofs en de ontdekkingen der psychologie ons kunnen helpen het begrip inspiratie beter te benaderen." En dan volgt die zo voor het leven der kerk levensgevaarlijke stelling: „De kerk is geroepen hare belijdenis in overeenstemming met die wetenschap te ontwikkelen". Hier, zo ergens, kan men zien wat ik bedoel met „het onzekere het zekere laten funderen" [18]).

Als wij zo de wetenschap laten heersen en die indragen in het volle leven der practijk, dan zal dat verwoestende gevolgen hebben. Immers, inplaats van de zekerheden van de Schrift en de daarmee beschouwde werkelijkheid geeft men de mensen de theoretische onzekerheden, problemen en opvattingen, stenen inplaats van brood. En zo zal men in het leven der gemeente, van Gods volk veel twisten verwekken. Want als de wetenschappelijke twistvragen buiten de academie komen waar ze thuishoren, dan is op hen het Woord van toepassing „wees afkerig van de dwaze en onverstandige strijdvragen, gij weet immers dat ze twisten teweegbrengen..... men moet geen woordenstrijd voeren die tot niets nut is, ja verderf brengt aan wie er naar horen" [19]). Want door de wetenschap zonder meer in te doen gaan in het practische leven worden de academische kwesties levenskwesties en de professorale strijd een werkelijke strijd.

Wie van de kinderen Gods zittende in de kerk en luisterende naar de woorden: „Wij geloven met het hart en belijden met de mond....." zou niet weten wat dat „geloven" is. Een goed catechisant zou zelfs duidelijk en direct het antwoord kunnen formuleren met het antwoord op vraag 21 van de H.C. Maar leg deze vraag eens voor aan christelijke philosophen en theologen. Dan zal al spoedig een zeggen: wat het

---

[15]) Ter voorkoming van misverstand het volgende. In het geheel van wat algemeen als wetenschap wordt aangeduid willen we tweerlei onderscheiden. Ten eerste de activiteit die speurt naar nog onbekende feiten en kennisbronnen, en ten tweede de wetenschap — o.i. in eigenlijke zin — die poogt relaties te onderzoeken, samenhangen te verklaren, zich theoretisch rekenschap te geven van de — wellicht door de zo juist bedoelde activiteit ontdekte en zo bekende — „feiten".

Eerstgenoemde activiteit „ontsluit" onze ervaring, vergroot het gebied onzer kennis, poogt, ev. door middel van instrumenten, nieuwe werkelijkheidsgebieden binnen ons gezichtsveld te brengen (als b.v. microscopische planten en dieren, sterren etc.), om zo ook door waarnemingen te kunnen verrichten (b.v. t.a.v. de voortplanting van eencelligen, het meten van lichtsnelheid etc.). Als b.v. een wetenschappelijke expeditie naar een bepaald terrein in Afrika gaat, kan die terugkomen met een geweldige hoeveelheid materiaal — meteriologische waarnemingen, kennis van planten en dieren, ethnografica etc. —, dat dan niet alleen „gecatalogiseerd" moet worden maar gegevens geeft en daarmee problemen stelt aan talloze takken van wetenschap. Het hoeft geen betoog dat een dergl. onderzoek niet in het wilde weg geschiedt, maar veeleer bepaald is door kwesties en probleemstellingen: in de wetenschappelijke activiteit zijn de twee onderscheiden activiteiten nauw aan elkaar verbonden.

Voor ons is van belang op te merken dat de op ontsluiting onzer ervaringshorizon gerichte activiteit zekerheden kan bieden — b.v. dat er plankton bestaat, dat de lichtsnelheid zus en zo groot is, dat de „Donatio Constantini" een vervalsing was, dat er dat of dat toen en toen geschiedde — maar dat zijn dan ook niet wetenschappelijke zekerheden in de eigenlijke zin van het woord, maar, zoals wij het boven noemden, zekerheden van onze werkelijkheidservaring. Overigens is het zelfs in de wetenschap zaak een zekere reserve tegen de zo ontdekte „feiten" te hebben — vergissen is menselijk!

In ons betoog hebben wij echter meer het oog op de theoretische activiteit die de problemen, die het gegeven in de werkelijkheid aan de man van wetenschap stelt, tracht op te lossen.

[16]) Jer. 9 : 24.

[17]) Ef. 5 : 17.

[18]) Zie „De Reformatie", Jubileumnummer, October 1950. Vergelijk hiermee b.v. de uitspraak van een Neo-Kantiaan als Goedewaagen: „das Kunsterleben das religiöse Erleben hat gar keinen Sinn, wofern nicht die Psychologie des künstlerischen und religiösen Erlebens ausgesagt hat, was dieses Erlebnis eigentlich ist", gecit. bij Dr H. Faber, De geschiedenis als theologisch probleem, 1933, pag. 45.

[19]) 2 Tim. 23 : 14. Verg. ook Col. 2 : 8.

Theologische Hogeschooldag 1952

Het is thans voor de laatste maal dat wij U over onze a.s. Theol. Hogeschool-dag 1952 nog iets kunnen meedelen.

Nog enkele dagen en de „Schooldag" is er. Dan komen die duizenden van Noord en Zuid, van Oost en West weer in Kampen om daar **hun** „Schooldag" te houden.

En och, het is U allemaal van vorige jaren wel bekend.

De hrs en zrs die uit Groningen, Friesland, Drente en Oostelijk Overijssel komen met de autobussen en auto's rijden via de IJsselbrug Kampen binnen, volgen de IJsselkade, Koornmarktspoort (uitstappen bij de Bovenkerk die voor dit gebouw kaarten hebben), Schoolstraat, rechtsaf de Burgwal op.

De hrs en zrs uit de andere provincies komen via de Straatweg bij Houthandel Cramer binnen, rijden rechtuit langs het Ziekenhuis de 1e, 2e en 3e Ebbingestraat op en stappen daar uit.

De luxe auto's parkeren op de Nieuwe Markt in het centrum der stad. De verkeerspolitie wijst U de weg wel.

De samenkomsten worden in zeven gebouwen gehouden. Alle samenkomsten beginnen des morgens precies 10 uur en des middags 2 uur, behalve in de Nieuwe Kerk, daar beginnen we half twee, want in dat gebouw zijn dubbele samenkomsten.

Een ieder houde zich aan dát gebouw waarvoor U kaarten hebt ontvangen. Dan is er tenminste iets geregeld om al die duizenden te ontvangen. Gaat U niet naar de Nieuwe Kerk, als U daarvoor geen kaart hebt, want die is meer dan vol. Probeert U ook niet andere kerkgebouwen binnen te komen, want daar zijn geen plaatsen voor U.

Verschillende hrs en zrs hebben een schrijven gezonden, waarin zij zich beklagen geen kaart naar wens te hebben ontvangen. U krijgt daar geen antwoord op, want er zijn geen andere kaarten.

De regeling op de samenkomsten is iets gewijzigd. In de morgensamenkomsten houdt de leider een ietwat langere toespraak dan gewoonlijk en er is maar één spreker; in de middagsamenkomsten komen twee sprekers.

Op die samenkomsten wordt zowel des morgens als des middags drie maal gecollecteerd. De eerste collecte is de belangrijkste. Die is voor de onkosten die aan de Hogeschool-dag zijn verbonden. En dat bedrag onkosten is zeker niet gering. De tweede collecte is vooral niet minder belangrijk, die is voor het suppletiefonds hulpbehoevende studenten. Dit fonds heeft jaarlijks ook heel wat duizenden guldens hard nodig. En de derde collecte is natuurlijk ook belangrijk. Want die is voor de bibliotheek.

En nu hopen wij van ganser harte, dat, zo de HERE wil, deze Hogeschool-dag **een goede** dag moge zijn. Een dag, waarop wij mogen zingen: De Here is zo getrouw, als sterk; Hij zal Zijn werk voor mij volenden.

En mogen bidden: Verlaat niet, wat Uw hand begon, o Levensbron, wil bijstand zenden.

Dat geve de HERE.

Agenda voor de Theologische Hogeschooldag op Woensdag 24 September

Nieuwe Kerk: Leiding Ds G. Visée, Kampen. Sprekers: 8 uur, Prof. P. Deddens; 10 uur, Prof. P. Deddens; 1.30 uur, Ds L. Doekes: „Twee delen van zijn Geest"; Ds F. de Vries; „Alzo doende"; 3.30 uur: Ds L. Doekes: „Twee delen van zijn Geest"; Ds F. de Fries: „Alzo doende".

Broederkerk: Leiding Ds O. W. Bouwsma, Kampen. Sprekers: 10 uur, Ds J. O. Mulder: „Noch ter rechter-, noch ter linkerzijde"; 2 uur, Prof. P. Deddens; Ds M. J. C. Blok: „Woordtraditie contra Traditionalisme".

Bovenkerk: Leiding Ds D. van Dijk, Groningen; „Ten ware de HERE". Sprekers: 10 uur, Prof. C. Veenhof; 2 uur: Ds M. J. C. Blok: „Woordtraditie contra Traditionalisme"; Ds G. van Rongen: „Ootmoed gevraagd!"

Stadsgehoorzaal: Leiding Ds J. L. Goris, Wezep. Sprekers: 10 uur, Prof. Dr H. J. Jager: „Het goede deel"; 2 uur, Ds J. Meijer; „De hypomenische roeping der kerk"; Ds D. K. Wielenga: „Van Arnhem tot Berkel".

Kerkgebouw Burgwal: Leiding Ds J. Vink, Amersfoort. Sprekers: 10 uur, Ds S. Cnossen: „Woestijncultuur"; 2 uur, Prof. C. Veenhof; Ds J. de Waard: „Bede om Noordenwind en Zuidenwind".

Zaal „Hanzestad": Leiding Ds H. Knoop, Rotterdam-Delfshaven. Sprekers: 10 uur, Ds G. van Rongen: „Ootmoed gevraagd!"; 2 uur, Prof. Dr H. J. Jager: „Het goede deel"; Ds J. Meester.

Buiten-Sociëteit: Leiding Ds A. v. d. Ziel, Groningen; „Schooldag 1952". Sprekers: 10 uur, Ds J. de Waard: „Bede om Noordenwind en Zuidenwind"; 2 uur, Ds J. O. Mulder: „Noch ter rechter-, noch ter linkerzijde"; Prof. C. Veenhof.

Bidstond Theologische Hogeschool

De bidstond voor de Theologische Hogeschool, die een Dienst des Woords is, uitgaande van de Raad van De Gereformeerde Kerk te Kampen, waarin voor ons zal voorgaan Ds Herm. Knoop van Rotterdam-Delfshaven, zal niet, zoals eerst werd meegedeeld, om half acht, maar om ACHT uur beginnen.

Voor de bidstond op 23 September behoeft U geen kaarten aan te vragen.